

ลักษณะการถือครองที่ดินและการสืบทอด

เพื่อให้การศึกษาในเรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงจะได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของลักษณะการถือครองที่ดิน และการสืบทอดด้วย เพื่อศึกษาว่าการได้รับมรดกจากบิดามารดานั้น จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเป็นเจ้าของที่ดินในปัจจุบันหรือไม่ นอกจากนี้ยังจะศึกษาค้นคว้าลักษณะการถือครองที่ดินในปัจจุบันจะมีต่อทัศนคติของเกษตรกรในเรื่องแบบแผนการสืบทอดในอุดมคติเพียงใด

ก. การได้รับมรดกจากบิดามารดาและลักษณะการถือครองที่ดิน

การสืบทอดของคนไทยโดยทั่วไปเป็นแบบแบ่งให้บุตรทุกคนเท่ากัน ที่ดินเป็นทรัพย์สินอย่างที่ต้องเป็นมรดกตกทอดที่ถูกแบ่งกันไปเรื่อย ๆ ในแต่ละรุ่นอายุ และปัจจุบันที่ดินที่สามารถใช้ในการเพาะปลูกได้นั้น ได้ถูกจับจองนำมาใช้ประโยชน์เกือบหมดแล้ว การบุกเบิกที่ดินใหม่เป็นสิ่งที่หวังใคยาก ดังนั้น กรรมสิทธิในที่ดินจึงอาจจะถูกเปลี่ยนมือได้วิธีการตกทอดเป็นมรดก ซึ่งให้โดยเสนาหา หรืออาจจะต่อเขาที่ดิน คือ ตองจ่ายค่าเช่าตอบแทนเพื่อแลกกับสิทธิที่จะทำการใด ๆ ในที่ดินนั้น แต่วิธีนี้กรรมสิทธิยังไม่เปลี่ยนมืออย่างไรก็ตามวิธีการเปลี่ยนมือผู้ถือกรรมสิทธิในที่ดินที่สำคัญ สำหรับสังคมไทย คือ การสืบทอดมรดกจากการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจยังผลต่อลักษณะการถือครอง พบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีความสำคัญ เช่น จำนวนบุตรเกิดรอดของมารดา หัวหน้าครัวเรือน ประสบการณ์ในการย้ายถิ่นของหัวหน้าครัวเรือน เป็นต้น จึงนำปัจจัยเกี่ยวกับการได้รับมรดกจากบิดามารดามาทดสอบเพื่อศึกษาว่ามีความสัมพันธ์ต่อลักษณะที่ดินเพียงใด และได้้นำปัจจัยอื่นมาทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวว่าเป็นความสัมพันธ์แท้จริงหรือไม่

ตารางที่ ๒๔ ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับมรดกและไม่เคยได้รับมรดกจากบิดามารดา อัตราส่วนร้อยละของการเป็นเจ้าของที่ดิน แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับมรดกเป็นเจ้าของที่ดิน ร้อยละ ๓๘.๓ ส่วนผู้ไม่เคยได้รับมรดกเป็นเจ้าของที่ดินเพียงร้อยละ ๒๐.๓ เท่านั้น ซึ่งเป็นความแตกต่างที่สำคัญ

ตารางที่ ๒๔ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน และการได้รับส่วนแบ่งในมรดกจากบิดามารดา

ลักษณะการถือครองที่ดิน	การได้รับส่วนแบ่งในมรดกจากบิดามารดา	
	ได้รับ	ไม่เคยได้รับ
เป็นเจ้าของที่ดิน	๓๘.๓	๖๐.๓
ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน	๒๐.๓	๓๘.๓
รวม	๑๐๐.๐ (๓๕๕)	๑๐๐.๐ (๔๕๘)

ไม่ทราบการได้รับส่วนแบ่งในมรดก ๑๕๐ ราย
ไม่ทราบลักษณะการถือครองที่ดิน ๑๓ ราย
จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น ๘๓๖ ราย

และเพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ของการได้รับมรดกจากบิดามารดา กับลักษณะการถือครองที่ดิน จึงได้นำจำนวนพี่น้องเกิดรวมมารดามาพิจารณารวมด้วย จากตารางที่ ๒๕ พบว่า เกษตรกรที่มีพี่น้องเกิดรวมมารดาจำนวนน้อย และเป็นผู้ได้รับมรดกที่จะมีอัตราส่วนร้อยละของการเป็นเจ้าของที่ดินสูงขึ้นเป็นร้อยละ ๔๓.๒ ส่วนผู้มีพี่น้องเกิดรวมมารดาจำนวนมากตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไป และเป็นผู้ได้รับมรดกปรากฏว่ามีผู้เป็นเจ้าของที่ดินลดลงเล็กน้อย คือ เป็นเจ้าของที่ดินร้อยละ ๓๗.๓ ส่วนในกลุ่มผู้ไม่เคยได้รับมรดก แม้จะมีอัตราส่วนร้อยละของการเป็นเจ้าของที่ดินเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยก็ตาม แต่ไม่ใช่ข้อผิดพลาดของจำนวนพี่น้องเกิดรวมมารดา เพราะจำนวนพี่น้องเกิดรวมมารดามีส่วนเกี่ยวข้องกับเฉพาะผู้ที่ได้รับมรดกเท่านั้น สำหรับผู้ไม่เคยได้รับมรดกแม้จะมีพี่น้องเกิดรวมมารดาจำนวนเท่าใดก็ไม่มีผลกระทบต่อลักษณะการถือครองที่ดินได้

จากตารางที่ ๒๖ เป็นการนำปัจจัยด้านประสบการณ์ในการย้ายถิ่นมาพิจารณา ประกอบการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการได้รับมรดกจากบิดามารดา และลักษณะการถือครองที่ดินพบว่า ผู้ไม่เคยย้ายถิ่นและเป็นผู้ได้รับมรดกด้วยนั้น จะมีอัตราส่วนร้อยละของการเป็นเจ้าของที่ดินสูงกว่าผู้ที่เคยย้ายถิ่นที่เป็นผู้ได้รับมรดก คือร้อยละ ๔๕.๘ กับร้อยละ ๓๓.๔ ซึ่งเป็นความแตกต่างที่ไม่สำคัญ ส่วนผู้ไม่เคยได้รับมรดกไม่ว่าจะเป็นผู้เคยย้ายถิ่นหรือไม่อัตราส่วนของการเป็นเจ้าของที่ดินใกล้เคียงกัน โดยผู้ที่เคยย้ายถิ่นแต่ไม่เคยได้รับมรดกมีแนวโน้มที่จะเป็นเจ้าของที่ดินสูงกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่นและไม่เคยได้รับมรดกเล็กน้อย

ปัจจัยด้านจำนวนพี่น้องเกิดรวมมารดา และประสบการณ์ในการย้ายถิ่นที่นำมาศึกษานี้ โคทพิให้ผู้ที่ได้รับมรดกและไม่เคยได้รับมรดกมีอัตราส่วนร้อยละของการเป็นเจ้าของที่ดินแตกต่างไปจากเมื่อยังไม่ได้้นำปัจจัยต่าง ๆ มาเกี่ยวข้อง แต่ไม่ใช่เป็นความแตกต่างอย่างสำคัญ แสดงว่าการได้รับมรดกอาจมีความสัมพันธ์ต่อลักษณะการถือครองที่ดินจริง

ข. ลักษณะการถือครองที่ดิน กับแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติ

ลักษณะการถือครองที่ดินในปัจจุบัน อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อทัศนคติเกี่ยวกับ

ตารางที่ ๒๕ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน การได้รับส่วนแบ่งในมรดกจากบิดามารดา และจำนวนพี่น้องเกิดรอดรวมมารดา

ลักษณะการถือครองที่ดิน	พี่น้อง ๑ - ๔ คน		พี่น้อง ๕ คน และมากกว่า	
	ได้รับมรดก	ไม่เคยได้รับมรดก	ได้รับมรดก	ไม่เคยได้รับมรดก
เจ้าของที่ดิน	๘๓.๒	๖๕.๒	๗๗.๗	๕๕.๕
ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน	๑๖.๘	๓๔.๘	๒๒.๓	๔๐.๕
รวม	๑๐๐.๐ (๑๐๑)	๑๐๐.๐ (๑๑๕)	๑๐๐.๐ (๒๔๗)	๑๐๐.๐ (๓๓๖)

ไม่ทราบการได้รับส่วนแบ่งในมรดก ๑๕๐ ราย
 ไม่ทราบลักษณะการถือครองที่ดิน ๑๓ ราย
 จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น ๕๗๖ ราย

ตารางที่ ๒๖ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน การได้รับส่วนแบ่งในมรดกจากบิดามารดา และประสบการณ์ในการขายดิน

ลักษณะการถือครองที่ดิน	เคยขาย		ไม่เคยขาย	
	ได้รับมรดก	ไม่เคยได้รับมรดก	ได้รับมรดก	ไม่เคยได้รับมรดก
เจ้าของที่ดิน	๓๓.๔	๖๑.๑	๘๕.๘	๕๘.๖
ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน	๓๖.๖	๓๘.๘	๑๔.๑	๕๑.๔
รวม	๑๐๐.๐ (๑๖๘)	๑๐๐.๐ (๒๔๗)	๑๐๐.๐ (๑๘๕)	๑๐๐.๐ (๒๑๐)

ไม่ทราบการได้รับส่วนแบ่งในมรดก ๑๕๐ ราย
 ไม่ทราบลักษณะการถือครองที่ดิน ๑๓ ราย
 ไม่ทราบประวัติการขายดิน ๒ ราย
 จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น ๘๗๖ ราย

แบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติได้ แต่การศึกษาครั้งนี้มีอจวิเคราะห์ที่ได้ เพราะสาเหตุจำกัดของข้อมูลดังที่กล่าวมาแล้ว คือ มิได้มีการถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเรื่องการสืบมรดกที่ดิน แต่เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติรวม ๆ ไม่แยกว่าเป็นทรัพย์สินประเภทใดบ้าง นอกจากนี้การสัมภาษณ์เรื่องแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติยังอาจเป็นการถามเรื่องที่เขายังไม่เคยคิดมาก่อน คำตอบที่ได้มาจึงอาจไม่ตรงกับทัศนคติที่แท้จริงของเขาก็ได้ อาจเป็นด้วยเหตุดังกล่าวนี้ทำให้การศึกษานี้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการถือครองที่ดินในปัจจุบัน กับ แบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติ

จากตารางที่ ๒๗ แสดงให้เห็นว่า ลักษณะการถือครองที่ดินในปัจจุบัน มิมีความสัมพันธ์กับแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติของเกษตรกรเลย กล่าวคือ ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินมีแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติเป็นแบบแบ่งให้บุตรทุกคนเท่ากัน ร้อยละ ๖๕.๘ ส่วนผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดินก็มีแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติแบบนี้ ร้อยละ ๖๖.๐ ซึ่งไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม แม้เราจะศึกษาพบว่าไม่มีความสัมพันธ์แต่เราก็มีอจมั่นใจได้ว่าไม่มีความสัมพันธ์จริง ๆ เพราะข้อมูลมีข้อจำกัดหลายอย่างที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนไปได้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเรื่องนี้เป็นพิเศษ เฉพาะแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติเกี่ยวกับที่ดินโดยตรง เพื่อจะได้ทราบแนวว่าลักษณะการถือครองที่ดินและปัจจัยต่างๆ มีความสัมพันธ์กับแบบแผนการสืบมรดกในอุคมคติของเกษตรกรจริงหรือไม่

ตารางที่ ๒๗ อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามแบบแผน
การสืบมรดกในอุดมคติ ลักษณะการถือครองที่ดิน

แบบแผนการสืบมรดกในอุดมคติ	ลักษณะการถือครองที่ดิน	
	เจ้าของที่ดิน	ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน
ให้บุตรทุกคนเท่ากัน	๖๕.๘	๖๖.๐
อื่น ๆ	๓๔.๑	๓๔.๐
รวม	๑๐๐.๐ (๖๗๕)	๑๐๐.๐ (๒๘๑)

ไม่ทราบลักษณะการถือครองที่ดิน ๑๓ ราย
ไม่ทราบแบบแผนการสืบมรดกในอุดมคติ - ราย
จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น ๘๘๘ ราย